

אין צדין פרק שלישי ביצה

כו.

עין משפט
נר מצוה

כב א ב ג מ"י פ"ב
המלכות י"ט הלכה
ג סגן לאון סה טור ש"ע
א"ח סי' מ"ח סעיף ט
[וטו"ש ע"ד סימן ע"ב
סעיף ג]:

רבינו הנגאל

אם יש בו כו' אוקימנא
ברואין מומין ביום טוב
פליגי, והאי דקתני נפל
לבור איצטרך, סד"א
משום צער בעלי חיים
ליערים וליסלקיה כו'
יהושע, דתני אורו ואת
בנו שנפלו לבור, ר'
יהושע אומר מעלין את
הראשון על מנת לשוחטו
ואינו שוחטו, ומערים
ומעלה את השני כו',
קמ"ל דלא עבדין כו'
יהושע, ולא יעלה הוה
צריך למיתנא, ואגב הדא
יעלה, ואי עבר ואסקיה
לא יאישוט, וא"ע נדפל
ביה השתא מום קבוע
והוה ליה מערב י"ט מום
עובר, מהו דתימא כיון
דהוה ליה מערב י"ט מום
עובר, והאידנא הוה ליה
מום קבוע, דעתייה עלויה
הוה מאתמול ולא מוקצה
הוא, קמ"ל. ת"ר בבור
תם שפול לבור, ר' יהודה
הנשיא אומר ירד מי שבקיי
במומין ויראה כו'. אמר
ל' הרי אמרו אין מבקרין
מומין ביו"ט, נולד בו מום
מערב י"ט אין מבקרין
אחרו ביו"ט, נולד בו מום

ע"כ לא בעי למימר דלין זה מן המוכן שהוא מוקצה דהא ר"ש לית
ליה מוקצה אלא ה"פ כל שאין מומו ניכר שלא ראהו חכם מעיי"ט ולא
היה נודע אם היה קבוע אין זה מן המוכן כלומר אין היתרו היתר
דלין מוכן להכשיר דלין רואין מומין צ"ע וטעמא משום דנראה
כמתקן או כון את הדין שהוא אסור

משום שבות ע"כ פירש רש"י וקשה
דלין זה מן המוכן משמע דאפילו
צקרו חכם כיון שלא נודע שהוא מום
קבוע מאתמול אוסר ר"ש ולפ"ה
משמע דוקא דלינו מוכן להכשיר
לכתחלה הא דיעבד שפיר דמי וע"כ
דבצנת מוכח צהדיא צפרק כירה
(שנת 79 מו: וס) דמטעם מוקצה
קאמר דפריך מהכא דר"ש אית ליה
מוקצה והא לית ליה מוקצה לר"ש לכן
י"ל דמטעם מוקצה קאמר דלין זה
מן המוכן ואפילו עבר וצקרו מ"מ
אסור משום מוקצה ופליגי צרוזין
מומין וגם פליגי צמוקצה מיתורא
דקתני אין זה מן המוכן והא דפריך
הכא בגמ' לפלגו צרוזין מומין צעלמא
ר"ל דלא נפל לבור ולעולם כלישנא
דמתנייתין דמוקצה וכן הא דקאמר
בגמרא מהו דתימא כיון דדעתייה
עלויה נשחטיה קמ"ל ר"ל דאסור
משום מוקצה ואפילו אם צקרו דיעבד
אף לר' יהודה כיון שלא היה צו מום
קבוע מאתמול ור"ש אסר אפילו אם
היה צו מום משום מוקצה כדפירש'
דלא כדאב צר אומיח וא"ת מ"ש

דבכל דוכתא מחמיר רבי יהודה טפי יהודה טפי צמוקצה מרבי שמעון וי"ל
דטעמא רבה אית ליה: הואיל דס"ל דרוזין מומין ביום טוב וידוע
שמום קבוע היה מאתמול א"כ אין כאן מוקצה דהא מאתמול דעתייה
עלויה אבל לר"ש אית ליה דלין רואין מומין הלכך לאו דעתייה עלויה
מאתמול על כן אסור אפילו אם צקרו דיעבד:

תנן רבנן בבור תם שנפץ לבור ה"ג. דר' יהודה הנשיא לית ליה
מוקצה דקאמר אם יש צו מום קבוע ואפילו אם נפל צ"ע
יעלה וישחוט ולית להו להני תנאי מוקצה בצבור דלעולם דעמו עליו
שמה יפול צו מום ואם לאו שאין צו מום מאליו לא ישחוט וא"ת
פשיטא והא תם הוא וי"ל לא יעלה בהערמת שחטיה כדפירש' לעיל
ועל ר' יהודה דמתני' לא בעי לשנויי הלא דלא בעי לשנויי שניא
דחיקא ולא יעלה בהערמת שחטיה קאמר הואיל דאית ליה שניא
אחרניא דר' יהודה אית ליה מוקצה בצבור וצריך לאוקומי בצעל
מום ע"כ דהא אית ליה מוקצה אבל לרבי יהודה הנשיא דלית ליה
מוקצה בצבור דהא בתם שנפל לבור מיירי לא מני לשנויי הכי שנפל
צו מום קבוע צ"ע דמתני' לרבי יהודה צמתניתין עוד פרש"י פי'
אחר דלא גרס תם בצרייתא אלא ה"ג צבור שנפל לבור וכו' אם יש
צו מום קבוע שידוע צו מום מערב י"ט ישחוט ואם לאו אלא נפל
צו מום היום לא ישחוט אפילו אם העלהו משום דהוי מוקצה ולרבי
יהודה נשיאה אית ליה מוקצה ולא פריך הש"ס כדפריך הש"ס לעיל
לרבי יהודה דמתני' פשיטא דמוקצה הוא דודאי לרבי יהודה דמתני'
פריך שפיר דמאי אצטרך לאשמעינן אי משום מוקצה בהרבה
מקומות שמעינן דרבי יהודה דמתני' אית ליה מוקצה אבל ארבי
יהודה הנשיא אצטרך לאשמעינן (דרבי יהודה) דלית ליה מוקצה
ותימה דבשלהי מכלתין (79 מ.) מספקא ליה לרבי יהודה הנשיא אי
אית ליה מוקצה ואמאי לא פשיט ליה מהבא וי"ל דלא פסיק להוכיח
מהכא דאיכא לפרושי תרי לישני כדפי' דלחד אית ליה מוקצה ולחד
לית ליה מוקצה ומספקא ליה אי כהאי לישנא אי כהאי לישנא לכך
לא היה לו להוכיח מהכא: [וע"ע תוספות שנת מה: ד"ה לדברינן:
אלא

מדורות שלפניהם היה ורבי תלמידו היה כדאמר בתוספתא עירובין (79 מ.)
דמקוה היינו מעלין לו שמן כו' וקאמר ליה ר' שמעון צן מנסיא לרבי הרי
שמתקו צן מנסיא מפרש מלתיה דר' שמעון צן יוחי וה"ק הרי אמר ר"ש צן יוחי
אין רואין מומין כ"כ שקרוב היה צין השמשות להיות מתוקן שלא היה
מחוסר אלא ראיית חכם: צ"ע

אם יש צו מום. על כרחך ר' יהודה מוקצה אית ליה וצמום הנופל
צו ביום טוב לא שרי ללאו דעתייה עלויה מאתמול וה"ק צבור צעל
מום שלא ראהו לחכם מצעוד יום להחירו ונפל לבור צ"ע ירד
מומחה ויראה מום שהיה צו אמתול אם מום קבוע הוא יעלה וישחוט
משום דמוקצה ליכא דמאתמול דעתייה

עלויה: אין זה מן המוכן. לאו משום
מוקצה אסר ליה דהא לית ליה
מוקצה אלא לפי שמתירו צ"ע נראה
כמתקנו א דהוה ליה כון דין לגור
ציה משום שבותי וה"ק אין התרמו
היתר ולינו מוכן להכשר: גמ' אי
נימא צרוזין כו'. דהא ודאי משום
מוקצה לא הוי טעמייהו דאיסכא
שמעינן להו אלא משום ראיית מום
דר"ש סבר אין רואין כיון דהוה ליה
כיושב ודן דין: פלגו צעלמא. כלל
נפל לבור: לערים. לומר ודאי ימלא
צו מום: ולסקיה כרבי יהושע.
דאמר צפרק משילין [למן 79 מ.] אותו
ואת צו שנפלו לבור מעלה את
הראשון ע"מ לשחוט ואינו שוחט
וחוזר ומעלה את השני ראה זה שוחט
רצה זה שוחט: אי הכי דנפילת צור
דקטק לאשמעינן דלא יעלה נקט
ליה ואם לאו לא יעלה מצעדי ליה
דהא עיקר משום העלאה נקט לה
ושחטיה פשיטא לן: לא לריבא
דעבר ואסקיה. ומשמעותא דלא
לסקיה מרש"א ש"מ דקתני ירד
המומחה ויראה ולא קתני יעלה ויראה

והדר אשמעינן אחרתיה דאי עבר ואסקיה ולא מלא צו מום לא
ישחוט: דנפל ציה מומח. השתא וה"ק אם יש צו מום קבוע
מעיי"ט יעלה וישחוט ואם לאו דלא היה מעיי"ט אלא היום אפילו
עבר והעלהו לא ישחוט: והא מוקצה הוא. אי מאתמול לא הוה ציה
מום כלל פשיטא דלא ישחוט דהא אשמעינן רבי יהודה צכמה דוכתי
דאית ליה מוקצה: קמ"ל. דאי לא הוה קבוע מערב י"ט לא ישחוט
משום דמוקצה מתחמת אסור הוה אי נמי משום דעבר ואסקיה:
צבור תם שנפל לבור גרסינן בצרייתא. דלית להו מוקצה להך תנאי
בצבור דכל שעתא דעתייה עלויה שמה יפול צו מום: ירד מומחה.
ולא לערים ולסקיה: ר' יהודה הנשיא הוא רבי ואלו היינו רבי יהודה
דמתניתין דסתם ר' יהודה הוא ר' יהודה צר אלעאי: אם יש צו
מום. אפילו נפל צו היום: יעלה וישחוט. דלית ליה מוקצה בצבור:
ואם לאו. ועבר ואסקיה לא ישחוט אפילו נפל צו מום לאחר
העלאה וקנסא הוא משום דעבר ואסקיה [א"י] לא ישחוט לא יעלה
בהערמת שחטיה קאמר דלא ישחוט לא אצטרך דהא תם הוא
ומתניתין דלא שנינן הכי משום דמתניתין לא מלינן לאוקומיה בתם
משום דרבי יהודה מוקצה אית ליה ולא מני למימר אם יש צו מום
שנפל צו צ"ע יעלה וישחוט וכיון דע"כ בצעל מום תוקמה לא
אצטרך לשנויי סיפא בשניא דחיקא ולמימר דלא ישחוט לא יעלה
קאמר דהא מני לשנויי שפיר כדשנינן דאשמעינן ואם לאו דלא היה
קבוע מצעוד יום דאפילו עבר ואסקיה לא ישחוט וא"ע דלחתעבד
ליה מום קבוע השתא: לשון אחר לא גרס בצרייתא צבור תם
אלא כי מתני' גרסינן בצרייתא צבור שנפל לבור. ומתוקמא הכי
צבור שנפל לבור ר' יהודה הנשיא אומר ירד מומחה ויראה דלא
נערים ונקסיה מעיקרא: אם יש צו מום. אם ימלא צו מום היום
שהיום לא נעשה יעלה וישחוט ואם לאו אלא צו מום היום
אפילו העלהו לא ישחוט ולרבי יהודה נשיאה ליכא למפרך כדפרישין
לעיל פשיטא דלא ישחוט דהא מוקצה הוא דאילו לדידיה אצטרך
דהשתא הוא דאשמעינן דאית ליה מוקצה: א"ל ר' שמעון צן מנסיא
הכי אמרו. רבותינו דורות שלפנינו אין רואין מומין דר"ש צן יוחי

מדרות שלפניהם היה ורבי תלמידו היה כדאמר בתוספתא עירובין (79 מ.)
דמקוה היינו מעלין לו שמן כו' וקאמר ליה ר' שמעון צן מנסיא לרבי הרי
שמתקו צן מנסיא מפרש מלתיה דר' שמעון צן יוחי וה"ק הרי אמר ר"ש צן יוחי
אין רואין מומין כ"כ שקרוב היה צין השמשות להיות מתוקן שלא היה
מחוסר אלא ראיית חכם: צ"ע

א) שנת מו: ג. [למן ל.].
א או דהוה ליה. כ"ל
מח"מ, ד) [למן ל.].
ה) רש"א וע' רש"ל שמתק
מן ועבר ואסקי עד משום
דעבר ואסקי, ו) [ל
הנשיא].

מוסף תוספות

א. מוסף תוספות
לגוררות דבכור דמי
דייק לישנא דאין זה מן
המוכן. שעה. ג. דר'
יהודה סבר רואים ור'
שמעון סבר אין רואים,
ואפילו עבר וביקר פליגי
במוקצה ור' שמעון אסר
במוקצה. ת"פ. ג. דייק
מדלא קתני ר"ש אסור לפי
שאין רואין מומין כ"ע
דהוה משמע לכתחילה
אסור אבל כדעבר
במוקצה. מוס' שנת מו: ד"ה
והטן. T. [והא] בהא
תליא. שעה.